

ПУБЛІКАЦІЯ ДОКУМЕНТІВ

УДК 091.5:027.54(477-25)НБУВ:27(044)

Євген Костянтинівич Чернухін,
кандидат філологічних наук
Інститут історії України НАН України,
Олесь Богданович Кульчинський,
кандидат філологічних наук
Таврійський національний університет
ім. В. І. Вернадського,
м. Київ

БЛАГАЛЬНИЙ ЛИСТ ПРОТОІЄРЕЯ ТРИФІЛІЯ КАРАЦОГЛУ ДО МИТРОПОЛИТА ІГНАТІЯ ГОЗАДИНОВА ВІД СІЧНЯ 1785 р. (ЗА МАТЕРІАЛАМИ АРХІВУ ТРИФІЛІЯ КАРАЦОГЛУ В ІНСТИТУТІ РУКОПІСУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО)

Запропоновані оригінальний караманлійський текст листа маріупольського протопопа Трифілія Карацоглу до останнього митрополита Готського та Кафського Ігнатія Гозадинова, переклад листа українською мовою і транслітерація сучасною турецькою абеткою. Лист віддзеркалює погляди Трифілія на переселення християн з Криму, умови їхнього проживання в Північному Причорномор'ї, містить низку спогадів про кримський період і настійливе прохання про грошову допомогу.

Ключові слова: Інститут рукопису НБУВ, Трифілій Карацоглу, Ігнатій Гозадинов, греки Надазов'я, уруми, караманлійське письмо.

Ім'я протоієрея Трифілія (або Триандафіла) Карацоглу (1728 – після 1804 р.) [1, с. 145–156] уже давно утвердилося в історіографії як наймення одного з найближчих помічників останніх двох очільників об'єднаної кримської митрополії Готії і Кафи Гедеона († 1769) [2] та Ігнатія (Гозадинова, † 16.02.1786) [3, 4]. Час церковного служіння Трифілія треба рахувати від його висвячення 1759 і принаймні до 1801 р., коли його ім'я згадується в контексті його заміни на посаді маріупольського протопопа [5; 6]. Трифілій Карацоглу прожив складне, насичене подіями життя і, на щастя, залишив по собі чимало паперів різного характеру, що час від часу потрапляли до науковців – фахівців з історії Північного Причорномор'я і, зокрема, з питань грецької людності в Криму та Надазов'ї. Нещодавно вийшло

друком видання, що містить тексти всіх відомих документів, так чи інакше пов'язаних з особою Трифілія Карацоглу, які з плином часу зосередилися у фондах Інституту рукопису НБУВ [7]. Особливістю цього видання є те, що всі документи подані мовами оригіналів, зокрема й караманлійським письмом, без перекладу. Отже, задля кращого розуміння їх і введення до ширшого наукового обігу необхідні знання грецької та тюркських мов або ж достовірні переклади. Ця стаття є природним продовженням попередніх публікацій авторів [8] і пропонує увазі читачів переклад ще одного з виданих в «Архіві протоієрея Трифілія Карацоглу» караманлійських (урумських) документів [7, с. 212–216].

Цей надзвичайно цікавий документ є, до певної міри, знахідкою «випадковою». За сучасним обліком, це колишні арк. 1–2 з одиниці зберігання ф. V, № 3690, що є зошитом з виписками та перекладами протоієрея Трифілія Карацоглу стосовно різних церковних справ. Іншими словами, в два аркуші паперу розміром 335 x 210 мм був загорнутий інший рукопис (нині – № 3690/2, 21 арк.) [7, с. 167–181]. Стан цих двох аркушів украй незадовільний: окрайці подерті, зовнішні сторони колишньої «обкладинки» дуже забруднені. Вперше документ згадується в переліку урумських рукописів ІР НБУВ в збірнику О. Гаркавця, але без коментарів щодо змісту [9, с. 26]. Насправді, це лист без підпису й зазначення імені адресата. Проте ми можемо припустити, що писав текст протоієрей Трифілій Карацоглу, рука якого нам добре знайома за низкою складених ним документів та окремих записів на книжках.

І все ж, оскільки лист не має ані адреси, ані підпису, остаточно судити про належність його самому протоієрею та про вірогідного одержувача треба виходячи зі змісту. Отже, розглянемо зміст листа, оригінальний урумський текст якого, український переклад і транслітерацію сучасною турецькою абеткою наведено наприкінці статті.

Лист легко структурується за декількома частинами. Початок листа являє собою доволі традиційну й розлогу адресацію. Не називаючи імені, дописувач бажає адресатові всіляких благ від Господа і висловлює надію на прихильне ставлення до його супліки. Далі йде відомий вислів про людину, яка, упавши, мусить піднятися, що дозволяє дописувачу перейти до власної особи, котра також упала, а тому просить допомоги. Закінчуючи так преамбулу, дописувач переходить до спільних спогадів. З цієї частини дізнаємося про посадову залежність дописувача від адресата, про їхнє перебування в Криму доби ханату, про вихід з Криму, подорож від Самари до Санкт-Петербурга тощо. У цих рядках лунає і пряме посилення на те, що адресат свого часу представляв дописувача як «економа» і свою «праву руку». Отож ми доходимо висновку стосовно імен контрагентів – митрополита Ігнатія Гозадинова та його економа протоієрея Трифілія Кара-

поглу. Ця частина листа зі спогадами протоієрея та його думками про переселення і подальший стан переселенців – найважливіша в листі і вкрай корисна для реконструкції історії кримських греків та їхнього облаштування в Надазов'ї після виходу з Криму в 1778 р.

На жаль, подібно до інших листів-спогадів Трифілія [7, с. 254–265] і цей лист є лексично й синтаксично неохайним, побудова речень, послідовність думок – доволі випадкові. До цих труднощів додаються й суто технічні, пов'язані з утратами літер по крайцях аркушів, а також недостатньою дослідженістю власне кримського діалекту, яким користувався Трифілій. Отже, зрозуміти окремі місця, не знаючи всіх обставин згаданих подій, досить важко. До прикладу, згаданий в листі «Гаджи» – вірогідно, Алі-Гаджи Джаникли-бей (1720–1785), трапезундський та ерзерумський паша, командувач турецького флоту і десантного корпусу в Південному Криму під час кампанії 1774 р. Однак про перебування митрополита Ігнатія та економа Трифілія «у нього», можливо, в полоні, нам невідомо за іншими джерелами. Натомість ми знаємо, що полоненим в Алі-Гаджи певний час був резидент в Кримському ханаті (в 1771–1774 рр. і з травня 1780 р.) Петро Петрович Веселицький (1711–1786)¹, теж згаданий у листі Трифілія. Інші відомі особи, про яких ідеться в листі, – Андрій Дмитрович Константинов (1740 – після 1811 р.), також резидент у Кримському ханаті (1777–1780 рр.) [11; 12, с. 298–300], і Константин Схоларій, був за секретаря Маріупольського суду, а пізніше, з 1785 р., – священник у Таганрозі.

Усі ці спогади й скарги зрештою підводять протоієрея до викладу головного питання – прохання про позику 400 рублів під заставу. Трифілій не приховує мети позички – аби найняти «добру людину» як партнера в порядкуванні крамницею. Залишаються невідомими передумови звернення Трифілія до митрополита, але очевидними є погіршення його майнового стану, а також якісь зміни в його особистих стосунках з не тільки з самим Ігнатієм, але також і з паствою. Ці останні обставини, очевидно, й спричинили до написання Трифілієм трагічних рядків про можливість покинути все і, взявши довідку про службу, піти деінде, «аби на прожиток їжа знайшлася».

Наразі невідомо, чи задовольнив митрополит прохання економа. Однак ми знаємо, що Ігнатій Гозадинов помер у лютому 1786 р., натомість протоієрей Трифілій Карацоглу залишався «економом» у Маріуполі та в усій Грецькій окрузі за всіх наступників митрополита до скасування Феодосійсько-Маріупольського вікаріату 1799 р. і навіть надалі, до усунення з посади за віком.

¹ Окремої праці, присвяченої особі П. П. Веселицького, здається, ще не існує, проте окремі відомості можна зустріти у всіх джерелах, що стосуються історії Криму XVIII ст. Одне з перших повідомлень, вірогідно, було в «Записках Одесского общества истории и древностей» за 1872 р. [10].

Пропонований оригінальний урумський текст подається в дипломатичній редакції. Поділ тексту на окремі лексичні одиниці, реконструкція відсутніх у тексті літер і слів, що додаються в квадратних дужках, віддзеркалюють філологічне сприйняття тексту авторами цієї публікації. Відповідно, переклад тексту українською мовою та умовна транслітерація його сучасною турецькою абеткою також є продуктом певних історичних та мовознавчих поглядів авторів, що може бути оскаржене іншими науковцями. Так, зокрема, в тексті перекладу збережені деякі світоглядні особливості християн – носіїв тюркських діалектів, котрі вживали питомі тюркські слова «Аллах», «падишах», «диван» тощо для позначення таких реалій, як «Бог», «цар» або «рада».

Текст:

Ἐφέντιμ χαζρετηνιζέ γκιογ γιου-
ζουντέν Χριστός ἐφέντιμιζ ναζάρ
ἐγίλεγε, ἰδρεάς γκουλλαρινιζή |
νιαζινί καπούλ ἐγίλεγέ τίζ κουτρέτ
ἐφέντιμιζέ κερεμιντέν εχσάν ἐγι-
λεγέ, πακίλ μελχουν σεγ[ι] | τανὰ
καρσί γεγγιτζί ἐγίλεγέ, ἀλλάχ αζιμ
ισάν καβί βε μουχкем хоқмоуҗи-
лан θρόνοζουν | σενελέρλεν χιπέ
ἐγίλεγε, βε τιβανιντά σάγ тарафинά
ναήл ἐγίλεγε, керемџанте | ἐφέντιμ
ῥάππιτέν, џетлоу βе суани σοґрет-
лоу ἐφέντιμ ἀλλαχ αζιμι сүέν | сиҗ-
леῖρί τάγιμ ἐγίλεγέ βе хос кионул-
лан μπέν εκοκκλι кулουνουζουν |
киῖк кионоуллаван νιάз итуп иаҗ-
тиҗи арҗиμί хри христос | ἐφέντιμιζ
сиҗ νтоβлетлиге махπούл киосте-
ре | аμһн.

Ἐφέντιμ аҗцан мпiо анта́м му-
скоулоу олоу́р тусе́р лаҗи́м ки та-
βранiп калкмаҗи́а мпенте тоум
тзо[к] | тоуҗлоу тоусуоту́м зи́а-
те си́улан касеβе́т иту́п хаспа-
лиҗа́ βе тερтлере́те оҗра́тиμ му-
νта́н оту[р]оу | фикрiме ко́тоум
ки ἐφέντιме ха́лми мπεγiа́н етеҗи́м
νιҗе ки керέм етиҗи́ βе тзоумле-
җи [...] | гиῖрiҗи́ ἐφένтимиҗтио сиҗлеῖрин
ἐλιντέν γκεли́о νε ки муоῗат е́тере-
νιҗ а́ман ἐφένтиμ | е́тип иа́лβαῖριμ
пенíм хасеβетлери́ми тэф е́тесиҗ

Нехай за Його Превелебністю моїм паном Христос Господь наш із небес наглядає, ієреїв, рабів Ваших, нехай молитву прийме, над нашим могутнім господарем щедро змилюється, над заздрісним клятим бісом перемогу дарує, хай високославний Аллах сильним і владним велінням твій трон роками увінчає і від Пана-Господа мого, сина Милосердного, у Його дивані місцем праворуч удостоїть. Благочинний та високошанований мій пане, хай високославний Аллах Вас вічністю наділяє і нехай Господь наш Христос Вашій вельможності представить прийнятною мою супліку, котру з добрим серцем я, з розбитим серцем Вашого нужденного раба, помолившись, написав, аминь.

Пане мій, коли людина, обтяжена негараздами, падає, – мусить, потрудившись, підвестися. Ось і я всякчас порізному падав, затиснений турботами, на недуги й біди наражаючись. Через це надумав я моему панові про своє становище повідомити, позаяк милостивцем і всіх опікуном є наш пан. Усе Вам під силу, що тільки zvolите, милості в мого пана попросивши, благаю:

μπογиле ἐτέρσενιζ μπενί μπου
 μουσκούλ | τέν κουρταρίσινις
 ζιρα μπενίμ τερτίμ χασεβεττέν
 γκελμέτιρ μπανα μπίρ ζάλοβα του |
 καρτινιζ μπέντε ραχάτ ὀλάγιμ
 πατισαγιμιζά βέ ἐφέντιμιζέ ντο-
 ατζί ὀλαγίμ ια ἐφεντιμ του | λιρ
 μι μπου, κιριμτα μπου κατάρ κορ-
 κουλάρ μπου κατάρ κασεβετλέο
 τζεκτίμ τεσενίς κι | γιγισι τζεκμετί
 μι τζεκτί κάγιρι παπ(α)ζλάρ τζεκ-
 μετισι τζεκτί χερκεс κεντί κασεβε-
 τини [тσεικ] | εριτι, βε λακιμ μπενίμ
 κι ὀγιλε τεγίλ πενιμ κι χεμ σιζίν
 κασεβετηνιζ χέμ πενίμ χέμ σιζίν
 κορκ[ουνουζ] | χέμ μπενιμ, ὀ κι-
 ουνλέο νάσιλ κιουνλέριτή σιζλέο
 κεφετε ολτουγουνουζ ζεμάν μπου
 κιούν μπ[ανα] | μπίρ σοζ τζικάρ ιτι
 ραγεγί κιρατζακλαρ ιάριν κινέ πο-
 γιλε χερ κιουν μπίρ τουλου κορκ |
 λακιρτί ισιτίριτικ κιουλιλέρτε γκε-
 λιρ ιτι κερέκ παρανοματάν ὀτου-
 ρου κερέκ στεφانه | τάν ὀτουρου
 μιτζίμ ἀτετιμιζ τεγίλιρ μπίρ κου-
 ρούς βερμεγε (дописано зверху:
 που εισλερι μπιρικите φαχатз ма-
 νолта ρασт γκωχ) тиου, νίза ете-
 лэо ити агаган ζα | ἀνταμλαρί γκε-
 тиριφериτι μπενί ἐлэ βερμεγέ, νε-
 ρεγέ κατζατζαγιμου μπιλιμέζιτιμ |
 μαγαζαγί ούζεριμε κилитетип ки-
 левнiо итиμ, μπουντάν σόρα γκiόγι κι-
 ογιτέν τάγταγτάν κιριζ | γκεζεριτιμ
 ἐπ τάγιμα сапахά γιακίν γκεζέο
 итиμ κιμ ιτζούν τζεκέο итиμ μπон-
 ναρί χαζο[ετι] | νιζ ιτζουν, κεντί
 κιαρίμ ιτζουν τεγίλιτι, ἐφέντιμιζίν
 μεκτούπλαρί γκελίρτι κεφετέν γи-
 ζи | ριτινιζ νά ισтύν εϋχί μου му-
 каγiάτ ὀλάσιν εισлеριγγέ μπέν
 сени тζиράк ететзэгиμ тиου, μπεν |
 те μπουνά κιορέ тζαλιsiо итиμ
 ἐφέντιμίν χός ναζαριντά ὀλαγίμ
 γκεντιμ οὐταντίρμαζ | ἐлпет ἐφέν-
 тиμiн аγiакi тούз μπασάρσα μπανά
 та μπiо керемi ὀλουρ тиου ιа

μοί нещастя проженіть. Якщо так вчи-
 ните, – мене від цього тягара визволи-
 те, бо мій клопіт із лиха бере початок.
 Платню Ви мені призначили, щоб я за-
 спокоївся, за падишаха й пана нашого
 молився.

Ой, пане, чи чувано таке? У Криму
 такі жахи, такі лиха пережив. Ви мо-
 жете мовити, хіба ж решта не пере-
 жила? Пережила. Хіба й інші свяще-
 ники не пережили? Пережили. Кожен
 своє лихо зносив. Однак зі мною –
 все не так, у мене – якщо Ваше лихо,
 то – і моє, якщо Ваші жахи, то – і мої.
 І які ж то випали дні, як Ви перебува-
 ли в Кафі. Нині чутка пройде, що райя
 розіб'ють, завтра – знову, і отак щодня
 ми різні страшні звістки чули. Селяни
 також приходили, сварку вчиняли, щоб
 їм, чи то з [їхньої] сваволі, чи то з на-
 годи весілля, – у наших звичаях немає
 такого – куруша дати (на ці речі кіль-
 ка разів у Хаджи-Маноліса натрапив).
 Від старійшини сторожу приводили,
 щоби мене забрати; я не знав, куди вті-
 кати, замкнувшись у крамниці, сховав-
 ся. Після того від села до села, серед
 гір скитався, постійно аж до ранку ве-
 штався.

Заради кого я це все зносив? Усе задля
 Вашої превелебності, не заради свого
 зиску. Пана мого листи приходили, з
 Кефи писали, мовляв, пильнуй за сво-
 їми справами, а «я тебе слугою зроб-
 лю»; і з огляду на це, аби моему панові
 догодити, себе не посоромити, я пра-
 цював; звісно, щоб і мені милість була,
 як пана справи на лад підуть.

О пане, і такий слуга, і така щедрість
 хіба бувають? Чи хоч від якогось із Ва-
 ших завдань я відмовився?

έφέντιμ | πογιλέ τζιράκ τα πογιλέ
κερέμ τε όλούρ μου, μπεν σιζλερίν
χανγκί κιζμετινιζτέν κερι | καλίμ,
έφέντιμ κιζμετ ετιρεν ούνουτουρου-
μους, κιζμέτ έτεν τζούνκι ζαχμέτι |
τιγιντέν ούνουτμαζιμис, νε κατάρ
ζαχμετλή εισλέρ βε κορκουλάρ
κιορτουμσα έπισι φικι | τέτιρ
μπουντάν σόρα έφέντιμ πετρο πε-
τροβιτζίν βαχτιντά άγγι παп(α)
ζιγγιζίν καπουσουνού κι[ρ] | τιλάρ
έβινί μπαστιλάρ πανа όλτου ό ειζ ιά
σιζι άράριτлар ιά μπενι, σός кеσμέ
χα[τзи] | τά та περαπέρ όλτουκ —
μπес алті керé оулоум саатинά ρα-
σтγкелтіμ μπен πιλίρ | νε ζαχμέτ
τζεκτιγιμί σίντι μπούρατα έп πα-
παζларта мπίρ пένте оννάρлен
περαπέρ || ιά έφέντιμ ρουσιγέ το-
βлетинé γкелтiк мпизтé όλμαλί ρου-
σιγé άтетлери άγγι атетимиζи | পেγ-
γзетелим, пап(а)ζларимиζ ми ιδксам
κλησετακιμιζιζ ми ψάλτιλεριμιζ ми
μπενтэн о[...] | τουρού τεσενιζ μπεν-
ιμ έφέντιμ аζретим κιριμα γκε-
лентэн мπερι хер γερεтэ μπен | νίμ
άταμίμηтρ μπενίμ οίκονόμοζουμ
iki ουтз тэфα та ισιτίμ тетηγινι-
ζи ки мпенίμ са[γ] | έλιμτιρ, мπου-
νου та хер тάγи ισιтiριти мпенίμ
киριμ пап(а)ζларимин ιτζинтé мπίρ
ма[φли] | пап(а)ζиμтиρ οίκονομος,
έφенτιμ πογιλε μαφлик та όλούρ
μου, сиζίν саγλιγινιζтá маф |
ликтан, аζиллик те όλούρ μου, са-
мартán петропурка китίνтзе
мпенίμ протопо | пουμετουρ тегé
мпилитиниζ άρχιερέалаρά та афи-
тзεрлере те, ρουσιγe протоποлар |
νίν άγγι тзестi βάρ μπенте, άγγι
ρουхсетi βάρ, έφентiμ γεναραλά
μπού кеатi ιази | тиниζ куπέрна-
γiа ιоλλαμαγiа хаτζитá όλτου-
γουνούζ ζεμάν, сиζлере σορτούμ
έφент[ημ] | киуцэл ёги ρουσιγегé
γкителим христiάν μεμлекетiтiρ βе
λάκιμ νасил γкетзе | μελί όρατα,

Мій пан, розпорядник певно про них і забував, але ж виконавець не забуде, адже клопочеться: хай би які труднощі зі страхами спіткали мене, я все в голові тримав. Після того, пане мій, за часів Петра Петровича, хай би кому з Ваших попів двері виламували б, хай би на чий дім налітали, та справа на мене валилася, або Вас шукали, словом, у Гаджи ми разом були, я п'ять-шість разів у вічі смерті зазирав. Я знаю, яких труднощів зазнав. Тепер усі попи тут, і я разом із ними. //

От, пане, прийшли ми в російську державу, і в нас мусять бути російські звичаї, та які наші звичаї підлаштуємо [під російські]: чи то попів наших, чи то церкви наші, чи то півчі наші. Як скажете, що [це] через мене, мій пане, то я кілька разів чув, як, Ваша превелебносте, Ви відтоді, як до Криму приїхали, всюди казали, що це моя людина, мій економ, «моя права рука», – це я також кілька разів чув; серед моїх попів у Криму один безгрішний піп – економ.

Пане мій, така безгрішність хіба буває? Чи ж Ваше здоров'я від безгрішності? Чи святість буває? З Самари до Петербурга приїхавши, Ви повідомили і архієреям, і офіцерам, що це – мій протопоп. Та що в мене є як у російських протопопів, які з їхніх привілеїв? Пане, Ви написали генералові цей документ та коли були в Гаджи, щоб послати його, я Вас запитав: пане, добре, гаразд, поїдьмо до Росії, це християнський народ, однак як будемо туди перебиратися? Ви сказали: дивися, там тебе протопопом вважатимуть, тобі там протопопська платня буде, ти у двокінному ландо мандруватимеш, Ви казали.

σιλέρ ντετινιζ κι μπά αακ ὄρατα
 προτοπόπ σαγιλίρσιν сени ὄρατα
 πρ[ο] | τοποπλαρiν ζάλοβασι ὀλούρ
 iки атлi ηντόβλαν κεζέрсин сен ὄρα-
 та тетиниζ σiνητη μπέν μπουρα | iки
 атлi киπiткаγiατά каγiл ὀλούμ
 οτα γιοκ, μπουνταν σορα ἔφέντιμ
 аτзан ки кионтерсиниζ | μπενi ερμενi
 μαγλεσινε ο ακτζεγi σαγiπ ал-
 μαγiά βαкитоиζ ὀлμάγiλαν кап |
 таки карабуллаρ μπενi κόματι-
 λαρ. сиζλερε пουλουσμαγiά sóρα
 άνδρεά δημητ[ρ]ο | βιτζiν коναγiνά
 киотουρτουμ мухουρлоῦ олμάγi-
 лан, εманέτ μπρακτιμ, саπαх | сá
 ὄρατán алтiм χαζρεтиниζе киотου-
 ρουπ теслiм етти капониá тζиктiм
 атце | киτμεγε мпактiм ки μπάκη-
 мiн махсουλounа мустери γκελ-
 τί βακτιμ итце | γε ντεтiм ἔφεντιμi-
 ζiν [...] ρоиζ [...] βαραγiм махсу-
 лounου аллагiм мпiζ м[π] | οунουн
 итзинε мпáх iкoнoмe οῦτανμάμισιν
 μπουраτα мпу каτáρ iσιμiζ βαρ
 ара | мпaγiήна γκитмеγé. iσté γιορ-
 σουн аллáх γεтиотиоsиn ὄραγiá βα-
 ραгiм саксе[...] | мпiρταχi те γεчéк
 мисин ки, мпенiм εβiм калтi мпaγiήм
 калтi киоμiтá | тéκpaρ кiνε тетiнiζ
 ки сенiн ὄраτα εσαμέγγ ὀλούρ εβiγγ
 γερiнe εβ μπáγiήν γε | ρiνε мпáγiáни
 ἔφέντιμ πουννάρ εβ iαπτιотiμ 350 –
 ρουπλεμ киπтi, 20 – ρου[...] | βαρ-
 τиниζ 20 – ρουπλεγé νάσιл εβ мпiтéρ.
 ἄρατά пак лaζiм ити ми сиζлeрин
 iсин | μπέν, κλiσeнiн iσiнe μπέν му-
 σουρμαννάρлан тζиφουτлáρлан
 χριστιανлар | αλαтцаγi βeρεтцe-
 γинi мпакáн мпен áγγi тeлi кeνтi
 iσiнi мпpакiо та мпен | εiσлeрi ки-
 ορoῦρ. мпуннаρτán мпанá νε φα-
 γιτά ὀлтоῦ, ἔφέντιμ σοζ кеsmé са-
 ма[ρα] | тá манастиотé тцаγiο-
 тинiζ νтeнтiнiζ χαζiо ὀл παтисаγi-
 миζá γкитeтцéγiч ὄраγiá | βαρτικτά
 санá ζάλοβα еттиоiоμ áни iа ερμεнi
 тeρтeρлeрi каτaρ тá ὀлματι | ми

Тепер я тут на двокінну кибитку по-
 годився, та й тієї немає. Потім, пане,
 коли Ви послали мене до вірмен-
 ського кварталу ці гроші порахува-
 ти та взяти, вартові, що не забарили-
 ся, мене не впустили. Вас зустрівши,
 потому я до Андрія Дмитровича са-
 диби поніс їх незапечатані, залишив-
 довірив, а на ранок звідти забрав, Ва-
 шій превелебності приніс, віддав, із
 дверей вийшов, поспішаю, аж бачу, –
 на врожай із мого садка покупець
 прийшов учасно. У господу, сказав я,
 нашого пана заходьте, я поїду, товар
 привезу; ще й сюди, економе, заглянь,
 щоб не посоромився, – тут стільки на-
 ших речей на твоїй візок перекласти.

Отож нехай Аллах бачить, допрова-
 дить, щоб живі-здорові туди дісталися.
 Якщо знову скажеш, що в Криму мій
 будинок залишився, мій виноградник
 залишився? Ви знову повторили, що
 в тебе там жалювання буде, замість бу-
 динку – будинок, замість садка – садок.
 Отже, пане, я тут замовив будинок зво-
 дити, 350 моїх рублів пішло, 20 рублів
 Ви дали, за 20 рублів як будинок за-
 вершити? Між тим, дивися, хіба ж не
 треба було: Ваші справи – я, церковні
 справи – я, за торгівлею з бусурманами,
 циганами, християнами наглядати –
 [також] я; де який божевільний спра-
 ву покине – і я за справами пильную. З
 того мені який був зиск? Пане, словом,
 у Самарі, в монастирі, Ви покликали і
 сказали: готуйся, до падишаха поїде-
 мо; туди діставшись, тобі платно зро-
 блию. Гов, чи ж не було стільки лиха, як
 у вірмен? Їм за лихо – по 40 рублів, за
 великі біди – по 50 рублів платні, вже
 три-чотири роки, як вони втішаються,
 а нам що – після смерті хіба платити-
 муть?

ὄνλαριν ντερτερελρινίν κικάρ
 ούρούπλε μπουγίκ ντερτερε-
 ρινίν αλτμισάρ | ρούπλε ζαλοβα-
 λαρί βάρ, ούτζ τόρτ γιλτάν με-
 ρου ζευκινί έτέγιολεο μπιζιμ κι |
 ούλπουκτέν σορά μι τζικατζάκ. έφε-
 ντιμ τζόκ ουζάτμαγιαλιμ μπενίμ
 σιζλερέ τζοκ | ζαχμετίμ έμεγιμ
 γκετζμύστιο τογρού χάκκα χιζμέτ
 έτμίσιμ μπιο χιανετλίκ ια | κονα-
 γινιζτά ισιττιγιμ σουλαρτάν τι-
 σαργιά βερτιγιμ ιόκτουο, σιζλεο-
 τε έφεντιμ | μπέν κουλουνουζού
 μαγσουμ μπράκμαγιασινιζ άλλαχ
 έσκινά ολσοούν μερχαμέτ εγ | λένιζ
 || νάσιλ κι μερχαμετλί ντοβλετ-
 λιλερί χακτουάλε σεβέρ μπενιμτε
 ὄμουμ τζόκ μου άζ | μι ιασατιγιμ
 καταχ ιασαμάμ σιζ ντοβλετλι
 έφέντιμιν κιουνουόντε αζατζικ ρα |
 άτ ὄλαγιμ ὄ έττιγιμ εισλέο μπενίμ
 αχρετιμέ γαοραγιατζάκ τεγιλ έπισι-
 ποσ. σίζτε | έφεντιμ μπου ντουνια-
 τα άζ ὄμουμουν βαχτηντα πὸς
 μπράκμανιζ νιτζουν κι μ(ητ)
 ρο[πολιτ] | ετικτέν σορα νέ ιστε-
 σενιζ έτέρσινιζ, έφέντιμ μπουου
 ντηλέριμ σιζλεορτε | μπουου ντη-
 λεριμ πατισααμιζίν μπου κατάρ ου-
 ρουγενίν ιτζιντέ παπαζλαρά μιλιόν
 ατ | τζε ζάλοβα βερίγιρ κιμινέ 100 –
 κιμινέ ικι γιουζ ουρουπλε πουν-
 ναρά βουκουορλουγούμ βάρτιο |
 ντούν παπ(α) κωστάντιος ταγιγανά
 παπ(α)ζ ολτου 60 – ρούπλε ζάλο-
 βασι βαο μπιζε τέ ὄλτου | ζεμάν
 πατισααμιζίν χαζνεσινέ ζαράο
 τεγιλτιο ζίρα γκετζέ κιουντουζ
 ντοατζ | σιγιζ, μπουτα ὄλμάσα
 έφέτιμτεν ντιλέριμ ντεμεσουκλαν
 ντουκεανιμ εβ | μιρεγίν άλίπ – 400 –
 ούρούπλε βερέσιζ μπανά κι ντου-
 κεανιμά μπι[ο] | έγι αντάμ ὄρτάχ
 έτεγιμ – 3 – γιλάτζακ μαμελέ άλμα-
 νιζ σάγ ολσάμ – 3 – γιλτάν | 400 –
 ούρούπλενιζι μπίο τεμαμ βερίοριμ
 σαγ ολμάσαμ ούλουρσαμ 3 –

Пане, не будемо довго вести мови, над-
 то Вас не обтяжуватиму, минулося; я
 правдиво Богові служив, жодної зра-
 ди не вчинив, жодної з таємниць, які
 в садибі Вашій почув, не видав. І Ви,
 пане мій, мене, раба безгрішного, не
 залиште, заради Аллаха, змилостив-
 тесь, // адже милостивих державників
 Усевишній любить, і мого життя, ба-
 гато чи мало, стільки, скільки прожив,
 уже не проживу, та краще у дні Ваші,
 державного пана мого, бодай хоч тро-
 хи спокій матиму. Ті справи, що я вчи-
 нив, мені на тому світі не знадоблять-
 ся, все марно. І Ви, пане мій, на цьому
 світі, впродовж короткого життя мого,
 не легковажте: що з того, що робите,
 що хочете, після того, як митрополи-
 том стали.

Пане мій, цього бажаю Вам, цього ба-
 жаю. Наш падишах стільком у Росії
 попам мільйон акче платні виділяє,
 кому – 100, кому – 200 рублів, їм моя
 повага...

Учора піп Костянтин став у Таганро-
 зі священником, 60 рублів платні має.
 І нам би вже пора. Для скарбниці па-
 дишаха шкоди не буде, бо ми і вно-
 чі, і вдень за нього молимося. Якщо ж
 цьому не бути, то я в мого пана про-
 шу: по векселю мої крамницю та бу-
 динок у заклад узявши, дайте мені
 400 рублів, щоб я взяв собі у партне-
 ри до моєї крамниці одну добру особу;
 до трьох років їх назад не забирайте;
 як я буду здоровий, то за три роки геть
 усі 400 Ваших рублів поверну. Якщо
 ж я нездужатиму, помру раніше, ніж
 за три роки, то хоч коли був би прибу-
 ток, хай упродовж 6 місяців Ваші гро-
 ші до останку віддадуть: оскільки гро-
 ші в товар вкладатимуться, то тільки за

γιλτάν έβέλ | χαρ νε ζαμάντα
 όλούρσα 6 — άγι άρασιντά
 άκτζενιζί τεκμίλ επι βερσιννέριζη |
 ακτζέ μαλ τά πουλουνούρ αλί
 άγίτά άντζα τεκμίλ όλούρ ακτζενιζ,
 εις αλλάχ μπίρ | ράρ γκετιομέμ
 σιζλερέ — 350 — ρουπλεγέ πιτιεβιμ
 πατισάχ αγατζιντάν πασκά ταχί
 άγάτζ κομουσουμ ντουκεανιμ 250 —
 ρουπλεγε πιτιμιστιο αγατζίτασί
 τοττα | γί χέρ χαρτζίγιλαν όνά
 σεκλίκ αγατζί άλματιμ κεντίμ
 χάρτζ επι ιαπιτιμ | [μπουνλ] αρί
 σιζέ ρεγίν βερίοιμ νέ γιαπαγιμ
 παπαζικταν κετζε κα [...] | [...] μάχ
 κιπί τουρούπ νάσιλ κεντίμ σεμελί
 γαγιτ ετεγκη έγερ σοραρσα | [...]
 ου μου πατισαγιμιζίν ακτζεσιντέν —
 55 — ρούπλε πορτζούμ βάρ οντάν
 πασκά μπορ [τζ] | ούμ κάλματι
 έφεντιμ σιζλεριν ακτζεσί γαγίπ
 όλμάζ αλλάχ τζανιμί σαγ έτέρσα
 βε[ρ] | μεγέ τζαχτ έτέριμ. μπουτα
 ολμάσα έφέντιμ μπενίμ εγλιγιμέ
 σιζλερέσεν | όν γιλ κιζμέτ ετιμμε
 έγι τογρού ανταπιτιο τιού μπίρ κεάτ
 βερινιζ μπιρτε άποδ[ειξη] | βέρινιζ
 νερεγέ ιστέροσαμ κιτεγίμ, έλπετ
 μπίρ γκετζινετζεκ γεμ μπουλου |
 έφεντιμ μπου εγλιγίν μπιρινί
 έτινιζ αζιζμπασινιζ ιτζούν όλσοούν,
 μπεκ κιουτζ | κι, έβινί όγλουνού
 ουσαγινή μπρακίπ κιτέκ βε λάκιμ
 τζαρεσινί πουλαματιγιμ[τ] | αν
 τιλετίμ μπου τιλεγί μπακαγιριμ
 κι σονούμ μπέκ φενά γκελετζέκ,
 έφέντιμ | χак ραππι τουάλε
 ουτζούτ σαετλερινί χατεσιζ εγλιγεγέ
 άμην : — 1785 — ιανουαριου 2[...]

6 місяців Ваші акче повністю зберуться. Дасть Аллах, не завдам Вам збитку. Будинок мій за 350 рублів добудовано, окрім падишахської деревини також іншу деревину поставив. Мою крамницю за 250 рублів добудовано. За всіма затратами на дерево, камінь, землю готового дерева не набрав, своїм коштом збудував. Їх Вам у заставу дам.

Що мені робити, чи ж себе до останку загубити, ставши наче дурень, що священства позбувся. Як спитати: чи це в мене з грошей нашого падишаха 55 рублів боргу? То окрім цього боргу іншого — не залишилося, пане. Ваші гроші не пропадуть, — якщо Бог мені здоров'я подасть, старатимуся віддати. А як і цьому не бути, пане мій, то дайте якийсь папір на моє благо, що я Вам 10 років служив як добра чесна людина, і ще розписку дасте. Куди захочу піду, звичайно, аби на прожиток їжа знайшлася.

Пане мій, вчиніть якесь із цих благодіянь, хай заради святої Вашої голови буде, бо дуже важко будинок, сина малого залишивши, піти. Однак, не маючи ради, я попросив, на це прохання покладаюся, інакше кінець мій дуже поганий прийде.

Пане мій, нехай Господь Бог Всесвіту години тілесні (існування) безгрішними зробить, амінь. 1785, січня 2[...].

Транслітерація урумського тексту:

Efendim hazretinize gök yüzünden Hristos efendimiz nazar eyleye, iyereaz kullarınızı niyazımı kabul eyleye, biz kudret efendimize kereminden ihsan eyleye, pakil melün şeytana karşı yenici eyleye, Allah azim işan kavi ve muhkem hökmüğülan tronzun senelerlen hibe eyleye, ve divanında sağ tarafına nail eyleye keremzade efendim Rabbinden, imetlü ve şan(l)ı şöhretlü efendim, Allah azim işan sizleri daim eyleye, ve

hoş gönüllan ben eksikli kulunuzun kırık gönüllan niaz idüp yaztığım arzımı, Hristos efendimiz, siz devletliğe makbul göstere, amin.

Efendim, açan bir adam müşkülü olup düşer lazım ki, davranıp kalkmaya, ben de tüm çok türlü düşüdüm, ziade sığılan kasevet idüp hastalığa ve dertlerede uğradım, bundan ötü[rü] fikrime koydum ki, efendime halimi beyan edeyim nice ki, kerem edici ve cümleyi [se]yirici efendimizdir, sizlerin elinden gelir ne ki murat edersiniz, aman efendimi edip yalvarırım, benim kasevetlerimi def edersiz, böyle ederseniz beni bu müşkülden kurtarırsınız, zira benim derdim kasevetten gelmedir, bana bir zalova dükartınız, ben de rahat olayım, padişahımıza ve efendimize duacı olayım, ya efendim dulir mi bu, Kırım da bu kadar korkular, bu kadar kasevetler çektim, de(r)seniz ki, gayırısı çekmedi mi? Çekti. Gayırı papazlar çekmedisi? Çekti, herkes kendi kasevetini [çek]eridi, ve lakim benimki öyle değil, benimki, hem sizin kasavetiniz, hem benim, hem sizin kork[unuz], hem benim, o günler nasıl günleridi, sizler Kefe’de olduğunuz zaman, bugün bir söz çıkarıdi, rayeyi kıracaklar, yarın gine böyle her gün bir türlü kork[ulu] lakırdı iştiridik köyililerde gelir idi gerek paranomiadan ötürü, gerek stefanidan ötürü bizim adetimiz değildir, bir kuruş vermeye (bu işleri bir iki defa hac(ı) manolda rast gel[dim]) diü, niza ederler idi, ağadan za[bita ad]amları getirirler idi, beni ele vermeye, nereye kaçaçağımı bilmez idim, mağazayı üzerime kilitledip gizlenir idim, bundan sonra köyü köyünden dağ dağdan giriz gezeridim, ep daima sabaha yakın gezer idim, kim için çekeridim bunları, hazretiniz için, kendi kârım için değil idi, efendimizin mektupları gelirdi, Kefeden yazırdınız (v̇ȧ ει̇ς̇ τ̇η̇ν̇ ε̇υ̇χ̇ή̇ μου̇) mukayat olasın işlerine, ben seni çıkar edeceğim diü, ben de buna göre çalışırdım, efendimin hoş nazarında olayım, kendimi utandırmaz elbet efendimin ayağı düz basarsa, bana da bir keremi olur diü, ya efendim böyle çırak da, böyle kerem de olur mu, ben sizlerin hangi hizmetinizden geri kaldım, efendim hizmet ettiren unutturmuş, hizmet eden çünkü zahmetettiğinden unutmamış, ne kadar zahmetli işler ve korkular gördümsa, episi fik(r)idedir, bundan sonra efendim Petro Petroviçin vaktında angi papazınızın kapusunu kı[r]dılar, evini bastılar, bana oldu o iş ya sizi ararıldılar, ya beni, söz kesme Ha[ç]ı da da beraber olduk – beş altı kere ölüm saatına rastgeldim, ben bilir ne zahmet çektiğimi, şimdi burada ep papazlar da, bir ben de onlarlen beraber // ya, efendim, Rusiye dövletine geldik, bizde olmalı Rusiye adetleri, angi adetimizi benzedelim, papazlarımız mı yoksam, klisetakımız mı, psaltlerimiz mi, benden ötürü de(r)seniz, benim efendim, azretiniz Kırıma gelenden beri her yerde benim adamımdır, benim ikonozum iki üç defa da iştittim dediğimizi ki, benim sa[ğ] elimdir, bunu da her daim iştiridim, benim Kırım papazlarımızın içinde bir maf[ı] papazımdır ikonomos, efendim, böyle maflık da olur mu, sizin sağlığınız da maflıktan, azi[z]lik de olur mu, Samardan Petroburga gidince benim protopoptur deye bildirdiniz arhiyereyalara da afitserlere de, Rusiye protopo(p)lar(ı)nın angi çeşdi var bende, angi ruhseti var, efendim, genarala bu keati yazdığınız gubernaya yollamaya Hacıda olduğunuz zaman, sizlere sordum, efendim, güzel eyi Rusiye gidelim, hristian memleketidir, ve lakim nasıl geçmeli orada, si(z)ler dediniz ki, bak, orada protopop sağılırsın, seni orada protopopların zalovası olur, iki atlı in dovlan gezersin, sen orada dediniz, şimdi ben bura[da] iki atlı kibitkayada kail oldum, o da yok, bundan sonra, efendim, açan ki, gönderdiniz beni ermeni mah(a)lesine o akçeyi sayıp almaya, vakitsiz olmağılan kap[ı]daki karavullar beni koymadılar, sizlere buluşmaya sonra Andreya Dimitroviçin konağına götürdüm

mühürlü olmağılan, emanet bıraktım, sabah [i]sa oradan aldım hazretinize götürüp teslim ettim kapuya çıktım ace[le] gitmeye baktım ki, bakımın mahsulüne müşteri geldi, vaktim, ice[ri]ye dedim efendimizin [gi]riniz, [ben] varayım mahsulünü alayım, bir [b] unun içine bak, ikonome, utanmamısın, burada bu kadar işimiz var, arabayına gitmeye. İşte görsün Allah yetiştirsün, oraya varalım sağ se[lim], birtakı deyecek misin ki, benim evim kaldı, bağım kaldı Kırım'da, tekrar yine dediniz ki, senin orada esamen olur, evin yerine ev, bağın yerine bağ, yani, efendim, bunlar ev yaptırdım, 350 – rublem gitti, 20 – rublem vardınız, 20 – rubleye nasıl ev biter. Arada bak lazım idi mi, sizlerin işin ben, klisenin işine ben, musurmanarlan, çıfutlarlan, hristianlar alacağı vereceğini bakan ben, angi deli kendi işini bırakır da ben işleri görür. Bunlardan bana ne fayda oldu, efendim, söz kesme, Sama[ra]da, manastırde çağırınız dediniz, hazır ol padişahımıza gideceğiz, oraya vardıkta sana zalova ettiririm, ani ya ermeni derderleri kadar da olmadı mı, onların derderlerinin kırkar uruble büyük derderlerinin altmışar ruble zalovaları var, üç dört yıldan beri zevkini edeyirler bizim ki, öldükten sonra mı çıkacak. Efendim, çok uzatmayalım benim sözlere, çok zahmetim etmeyim, geçmiştir, doğru Hakka hizmet etmişim, bir hiyanetlik ya konağınızda işittiğim sırlardan dışarıya verdiğim yoktur, sizlerde, efendim, ben kulunuzu mahsum bırakmıyasınız, Allah eşkina olsun, merhamet [3 cr.] eyleniz // nasıl ki, merhametli dövletlileri Hak Taale sever, benim de ömrüm çok mu, az mı yaşadığım kadar, dahi yaşamam, siz dövletli efendimin gününde azıcık raat olayım, o ettiğim işler benim ahretime yarayacak değil, episi boş. Siz de efendim bu dünyada az ömrümün vaktında boş bırakmanız niçün ki, m[et]r[opolit] ettikten sonra ne isterseniz edersiniz, efendim, bunu dilerim sizler de, bunu dilerim padişahamızın, bu kadar Urus(i)yenin içinde papazlara milion akçe zalova veriyor, kimine 100 – kimine iki yüz uruble, bunlara vakurlugum vardır, dün papa Konstantios Taygana papaz oldu, 60 – ruble zalovası var, bize de oldu zeman, padişahımızın kaznesine zarar değildir, zira gece gündüz duacısıyız, bu da olmasa efendimden dilerim temessüklan dükkânımı, evimi rehin alıp – 400 – uruble veresiz bana ki, dükkânıma bir eyi adam ortak edeyim, – 3 – yıl acak mamele almanız, sağ olsam – 3 – yıldan 400 – urublenizi bir tamam veririm, sağ olmasam, ölürsam 3 – yıldan evel kâr ne zamanda olursa, 6 – ayı arasında akçenizi tekmiil edip versinler zi[ra] akçe mal da bulunur, altı ayda anca tekmiil olur akçeniz, i(n) ş Allah, birar getirmem sizlere, – 350 – rubleye bitti evim, padişah ağacından başka dahi ağaç koymuşum, dükkânım 250 – rubleye bitmiştir, ağacıdası toprağı her harciyılan ona şeklik ağacı almadım, kendim harç edip yaptım, [bun]ları size rehin veririm, ne yapayım papazlıktan geçe ka[lmış bir ahm]jak gibi durup, nasıl kendimi temelli kayıp edey ki eğer sorarsa [b]u mu padişahımızın akçesinden – 55 – uruble borcum var, ondan başka borcum kalmadı, efendim, sizlerin akçesi kayıp olmaz, Allah canımı sağ ederse, ve[r]meye caht ederim, bu da olmasa, efendim, benim eyliğime sizlere sen on yıl hizmet ettime eyi doğru adamdır diu, bir keat veriniz, bir de ἀπόδ[ετξη] veriniz, nereye istersam gideyim, elbet bir geçinecek yem bulu[nur], efendim, bu eyiliğin birini ediniz aziz başımız için olsun, pek güç ki, evini oğlunu uşağını bırakıp gitmek, ve lakim çaresini bulamadığımdan diledim, bu dileği bakayırım ki, sonum pek fena gelecek, efendim, Hak Rabbi Taale üçüt saatlerini hatesiz eyleye, amin: 1785 ἰαvouαϞίου 2[...]

Список використаних джерел

1. Пирго М. Д., Макмак Н. И., Тасиц И. Н. Сподвижник митрополита Игнатия Трифиллий Карацоглу и его потомки по данным ревизских сказок и метрических книг // Святитель Игнатий Мариупольский : подвиг веры и созидания : материалы Всеукр. науч. конф., г. Мариуполь, 2011 г. / редкол. С. С. Самотугин и др. – Мариуполь, 2011. – С. 145–156.
2. Чернухін Є. Митрополит Готії та Кафи Гедеон // Рукописна та книжкова спадщина України. – Вип. 10. – К., 2005. – С. 50–74.
3. Калоеров С. А. Митрополит Игнатий Мариупольский в опубликованных и документальных источниках // Живой родник. Православный собеседник. – Донецк, 2012. – № 1/2. – С. 5–7; № 3. – С. 2–7.
4. Макмак Н. И., Пирго М. Д., Тасиц И. Н., Чубарь Ю. П. Фамильный род святителя Игнатия Мариупольского – последнего митрополита Готфейского и Кафайского. – Донецк : Юго-Восток, 2013. – 158 с. : ил.
5. Лиман І. І. Церква приазовських греків на зламі XVIII–XIX ст. // Україна вчора, сьогодні, завтра : зб. наук. пр. – Запоріжжя, 2003. – С. 142–147.
6. Він же. Російська православна церква на півдні України останньої чверті XVIII – середини XIX століття. – Запоріжжя : Тандем-У, 2004. – 488 с.
7. Чернухін Є. Архів протоієрея Трифілія Карацоглу : першоджерела з історії греків Криму та Надазов'я XVIII ст. у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – К. : НБУВ, 2016. – 320 с., іл.
8. Чернухін Є. К., Кульчинський О. Б. Автографи св. Ігнатія Маріупольського у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 2016. – № 20. – С. 428–439.
9. Гаркавець О. М. Уруми Надазов'я. Історія, мова, казки, пісні, загадки, прислів'я, писемні пам'ятки. – Алма-Ата : Укр. культ. центр, 1999. – 624 с.
10. Материалы для истории Новороссийского края. Возмущение татар // ЗООИД. – 1872. – Т. 8. – С. 188–190.
11. Макидонов А. В. Константинов Андрей Дмитриевич (к биографии дипломата) // Культура народов Причерноморья. – Симферополь, 2002. – № 35. – С. 53–55.
12. Он же. Персональный состав административного состава Новороссии. – Запорожье : Просвіта, 2011. – 336 с.

References

1. Pirgo, M. D., Makmak, N. I., Tasitc, I. N. (2011). Spodvizhnik mitropolita Ignatii Trifillii Karatsoglu i ego potomki po dannym revizskikh skazok i metriceskikh knig [Metropolitan Ignatios' associate Trifillius Karatsoglu and his descendants on the basis of revisions and metrical registries]. In S. S. Samotugin et al., Eds., *Sviatitel Ignatii Mariupolskii: podvig very i sozidaniia: materialy Vseukrainskoi nauchnoi konferentsii, g. Mariupol, 2001 g.* [Saint Ignatius of Mariupol: the feat of faith and creation: proceedings of the All-Ukrainian scientific conference, Mariupol, 2011] (pp. 142–147). Mariupol. [In Russian].
2. Chernukhin, Ye. K. (2005). Mytropolyt Hotii ta Kafy Hedeon [Metropolitan of Gothia and Kafa Gedeon]. In *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy* [Manuscript and book heritage of Ukraine], Is. 10, pp. 50–74. Kyiv. [In Ukrainian].

3. Kaloerov, S. A. (2012). Mitropolit Ignatii Mariupolskii v opublikovannykh i dokumentalnykh istochnikakh [Mariupol Metropolitan Ignatius in published and unpublished documental sources]. In *Zhyvoi rodnik. Pravoslavnyi sobesednik* [Live springlet. Orthodox companion], No. 1/2, pp. 5–7, No. 3, pp. 2–7. Donetsk. [In Russian].

4. Makmak, N. I., Pirgo, M. D., Tasitc, I. N., Chubar, Yu. P. (2013). Familnyi rod sviatitela Ignatii Mariupolskogo – poslednego mitropolita Gotfeiskogo i Kafaiskogo [The family origin of saint Ignatius of Mariupol – the last Metropolitan of Gothia and Kafa]. Donetsk: Yugo-Vostok. [In Russian].

5. Lyman, I. (2003). Tserkva pryazovskykh hrekiv na zlami XVIII–XIX st. [The church of Azov Greeks on the edge of the 18th–19th centuries]. In *Ukraina vchora, siohodni, zavtra: zbirnyk naukovykh prats* [Ukraine yesterday, today, tomorrow: collection of scientific works] (pp. 142–147). Zaporizhzhia. [In Ukrainian].

6. Lyman, I. (2004). Rosiiska pravoslavna tserkva na pivdni Ukrainy ostannioi chverti 18 – seredyny 19 stolittia [Russian Orthodox Church in the South of Ukraine in the last quarter of the 18th – the middle of the 19th century]. Zaporizhzhia: Tandem-U. [In Ukrainian].

7. Chernukhin, Ye. K. (2016). *Arkhiv protoiereia Tryfiliia Karatsohlu: pershodzherela z istorii hrekiv Krymu ta Nadazovia XVIII st. u fondakh Instytutu rukopysu Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [The Archives of archpriest Trifillius Karatsoglu. The sources on the history of the Crimean and Azov Greeks in the 18th. cent. in the fonds of the Institute of Manuscript of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine]. Kyiv: NBUV. [In Ukrainian].

8. Chernukhin, Ye. K., Kulchynskiy, O. B. (2016). Avtohrify sv. Ihnatiia Mariupolskoho u fondakh Instytutu rukopysu Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Autographs of saint Ignatius of Mariupol in the fonds of the Institute of Manuscript of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine]. In *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy* [Manuscript and book heritage of Ukraine], Is. 20, pp. 428–439. Kyiv. [In Ukrainian].

9. Harkavets, O. M. (1999). *Urummy Nadazovia. Istorii, mova, kazky, pisni, zahadky, pryslivia, pysemni pamiatky* [The Urums of the Azov sea region. History, language, tales, songs, riddles, proverbs, manuscripts]. Almaty: Ukrainian Culture Center. [In Ukrainian].

10. Materialy dla istorii Novorossiiskogo kraia. Vozmushchenie tatar [Data for the history of Novorossia region. The Tatars revolt]. (1872). In *Zapiski Odesskogo obshchestva istorii i drevnostei* [Proceedings of the Odesa History and Antiquities Society, Vol. 8, pp. 188–190. Odesa. [In Russian].

11. Makidonov, A. V. (2002). Konstantinov Andrei Dmitriievich (k biografii diplomata) [Konstantinov Andrei Dmitriievich (on the biography of the diplomat)]. In *Kultura narodov Prichernomoria* [The culture of the peoples of the Black sea region], No. 35, pp. 53–55. Simferopol. [In Russian].

12. Makidonov, A. V. *Personalnyi sostav administrativnogo sostava Novorossii* [Personal lineup of the administrative staff of Novorossia]. Zaporizhzhia: Prosvita. [In Ukrainian].

Chernukhin Yevhen Kostiantynovych*Institute of History of Ukraine of the NAS of Ukraine,****Kulchynskiy Oles Bohdanovych****V. I. Vernadsky Taurida National University, Kyiv***Pleading epistle of protopresbyter Trifillios Karatsoglu to Metropolitan Ignatius Gozadinov of January 1785 (on the materials from the archive of Trifillios Karatsoglu in the Institute of Manuscript of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine)**

The original text of the letter of Mariupol protopresbyter Trifillios Karatsoglu to the last Metropolitan of Gothia and Kaffa Ignatius Gozadinov, the translation of the letter in Ukrainian and its transliteration with modern Turkish alphabet are proposed. The document is deposited in the archive of presbyter Trifillios, which was acquired from his descendants in 1914 and came to Kyiv within a manuscript collection of the Odesa History and Antiquities Society. The letter consists of two large sheets of paper, which served as a covering for some other documents of the same archive. The text was written by the hand of presbyter Trifillios in local Turkish dialect with Karamanlidika script in January 1785. The letter reflects the views of Trifillios on migration of the Christians from Crimea and their resettlement in the Azov sea region. It also includes some reminiscences on Crimea period and the urgent request for pecuniary aid. All this in general allows us to identify the letter compiler as Trifillios Karatsoglu, and the addressee as Metropolitan Ignatius Gozadinov.

Key words: Institute of Manuscript of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, Trifillios Karatsoglu, Ignatius Gozadinov, Greeks of the Azov sea region, Urums, Karamanli script.

Чернухин Евгений Константинович*Институт истории Украины НАН Украины,****Кульчинский Олесь Богданович****Таврический национальный университет им. В. И. Вернадского, г. Киев***Просительное письмо протоиерея Трифиллия Карацоглу к митрополиту Игнатию Гозадинову от января 1785 г. (по материалам архива Трифиллия Карацоглу в Институте рукописи Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского).**

Предлагаются оригинальный текст письма мариупольского протопопы Трифиллия Карацоглу к последнему митрополиту Готскому и Кафскому Игнатию Гозадинову, перевод письма на украинский язык и транслитерация его современным турецким алфавитом. Документ сохранился в составе архива протоиерея Трифиллия, приобретенного у его потомков в 1914 г. и поступившего в Киев в составе рукописного собрания Одесского общества истории и древностей. Письмо представляет собой два листа большого формата, которые служили обложкой для других бумаг архива. Текст написан рукой Трифиллия на местном тюркском диалекте караманлийским письмом в январе 1785 г. Письмо отражает взгляды Трифиллия на переселение христиан из Крыма и условия их проживания в Приазовье, содержит ряд воспоминаний о крымском периоде и настоятельную просьбу о денежной помощи. Все это в целом позволяет идентифицировать составителя письма как Трифиллия Карацоглу, а адресата – как митрополита Игнатия Гозадинова.

Ключевые слова: Институт рукописи НБУВ, Трифиллий Карацоглу, Игнатий Гозадинов, греки Приазовья, урумы, караманлийское письмо.